

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У ДОСВІДІ ДІЯЛЬНОСТІ НЕУРЯДОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Баханов О. Ю.,
*викладач факультету соціології і права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID: 0000-0003-4868-4096*

У статті розглянуто діяльність неурядової організації починаючи з 2014 р. у напрямі соціально-педагогічної підтримки дітей та молоді вимушених переселенців та дітей і молоді, що залишились у зоні конфлікту.

Метою статті є опис соціально-педагогічної та соціальної допомоги представників YMCA України дітям та молоді вимушеним переселенцям та тим, що постраждали у зоні конфлікту.

YMCA України в процесі інтеграції дітей та молоді переселенців у місцеві територіальні громади шукала різні можливості для їх підтримки на всіх рівнях. Створення відкритого та безпечного простору надихало дітей та молодь, їхні сім'ї на соціальні зміни та адаптацію. Спільно відбувалися пошуки найкращих соціальних програм та повної інтеграції у територіальні громади. Навіть додатково в західних регіонах проводилась реабілітація воїнів АТО.

Зрештою, можна сказати, що проведена діяльність сприяла інтеграційним зусиллям волонтерів неурядової організації. Діти та молодь, члени їх сімей, всі, хто виявив бажання бути членом організації, змогли інтегруватись у територіальні громади своїх міст.

На підставі діяльності організації можливо побачити, що у 2014–2015 рр. соціально-педагогічна підтримка мала здебільшого соціально-психологічну та інформаційну складові частини, а надалі сприяла адаптивно-інтеграційним процесам. Відповідно, нині глибока інтеграція розмила кордони між переселенцями та місцевим населенням. Підтримка з боку волонтерів організації дітей та молоді вимушених переселенців надихає їх на краще життя та впевненість у дружній підтримці, формує атмосферу безпечного простору та зацікавлює в пошуку цікавого дозвілля.

Ключові слова: діти та молодь, вимушені переселенці, соціально-педагогічна підтримка, YMCA України.

Постановка проблеми. На початку 2014 р. наша країна постала перед новими викликами життя. Люди мали світлі очікування кращого життя. Але, на жаль, відбулось протистояння з владою, яке перетворилось на справжню революцію. Великий потік переселенців зі сходу України поставив низку нових завдань у соціальній сфері перед урядовими і неурядовими організаціями, міжнародними партнерами.

Відповідно до ситуації в країні YMCA України почала працювати із переселенцями. Пріоритетною групою обрано дітей та молодь.

Відповідно до проблематики соціально-педагогічної підтримки можна виділити низку вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких можна назвати Т. Алексеєнко, О. Безпалько, В. Бочарову, Н. Бугаєць, Ю. Василькову, Т. Василькову, В. Гурова, З. Зайцеву, І. Звереву, А. Капську, Г. Лактіонову, Л. Мардахаєва, С. Толстоухову, І. Трубавіну, Ж. Петрочко.

Через ситуацію, що склалася у 2014 р. в Україні, YMCA обрала одним із головних своїх пріоритетів роботу з внутрішньо переміщеними особами, а також дітьми та молоддю в зоні конфлікту, співпрацюючи в цьому питанні з ЮНІСЕФ та іншими партнерами. Кардинал Любомир Гузар сказав: «Допоможіть біженцям, і вони будуть апостолами єдності України».

Для визначення соціально-політичної позиції організації, на основі якої будувалась вся наступна соціальна та соціально-педагогічна діяльність у 2014 р., було прийнято Меморандум миру і єдності, любові та взаємоповаги YMCA України.

Мета статті – опис соціально-педагогічної та соціальної допомоги представників YMCA України дітям та молоді вимушеним переселенцям та тим, що постраждали у зоні конфлікту.

Завданнями є:

- 1) опис соціально-політичної позиції організації в контексті соціально-педагогічної діяльності;
- 2) перелік видів та форм соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю вимушеними переселенцями на всіх рівнях;
- 3) перелік видів та форм соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю, що залишились у зоні конфлікту.

Виклад основного матеріалу. Допомогу переселенцям у 2014 р. було вирішено надавати в таких напрямках: запросити дітей та сімей зі Східної України та Криму до таборів у Західній Україні та на молодіжний форум у Трускавці; організувати туристичні походи та табори на Західній Україні; провести тренінги, створити відеоролики про проведену роботу; організувати фотовиставку «Молимося за мир» та інше.

Було вирішено надати максимальну допомогу переселенцям через локальні організації: допомога у придбанні канцтоварів дітям до школи, адаптація до нових умов життя та залучення до діяльності у таборах та в програмах локальних організацій, а також інші види допомоги.

Відповідаючи на виклики сьогодення, локальні організації долучилися до роботи з підтримки дітей вимушених переселенців. У рамках роботи з внутрішніми біженцями YMCA України співпрацює з державними адміністраціями, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, організацією Крим SOS – виконавчим партнером УВКБ ООН в Україні. Представники Національного офісу стали членами спеціальних структур ООН, створених в Україні для допомоги у подоланні кризи: кластеру з освіти, кластеру у захисту дітей та кластеру з мінної безпеки.

Було організовано другу фотовиставку «Молимося за мир» ("Pray for Peace") силами волонтерів різних країн: Україна, Білорусія, Росія, Ізраїль, Китай та Канада. Виставка побувала в різних містах України, Білорусі, Нідерландів, Чехії.

Перша міжнародна фотовиставка «Pray For Peace» («Молимося за мир») розпочала подорожувати Україною з 27 вересня 2014 р. Вона також відбулась у Білорусі, Данії, Бельгії.

У серпні 2014 р. в Києві відбулася урочиста церемонія нагородження переможців Національного конкурсу «Волонтер року 2013», яка була організована Центром волонтерату «Добра Воля» та підтримана Міністерством соціальної політики України, Секретаріатом Кабінету Міністрів України, Ресурсним Центром «Гурт», Урядом Королівства Швеція, Швейцарським бюро співробітництва в Україні та компанією «Кока-Кола Україна».

В. Слободянюк, президент YMCA Східного Криму (Крим), переміг у номінації «Освіта та виховання» цього Національного конкурсу «Волонтер року 2013». Він у скрутний для нашої країни час зі своєю командою допомагав переселенцям із зони АТО, які тимчасово приїхали до Щолкіного, в питаннях поселення (52 сім'ї) та працевлаштування (10 осіб), збору теплих речей.

Після зустрічі з представниками UNICEF (Міжнародний Дитячий Фонд ООН) організація отримала грант на проект допомоги дітям на тимчасово непідконтрольній території Луганської області. Ключову роль у цьому проекті відігравали YMCA Антрациту та YMCA Красного Луча.

Програма «Допомога у кризі»: гуманітарна допомога дітям переселенцям та членам їх сімей (2014–2018).

Програма «Допомога у кризі» включала в себе благодійні пожертвування міжнародних партнерів, які були направлені на реалізацію соціально-значущих проектів локальних організацій щодо прямої допомоги внутрішньо переміщеним особам. Ця діяльність допомогла дітям та молоді сімей переселенців інтегруватись у нове молодіжне середовище, підтримати свій психологічний стан та відчувати себе комфортно у суспільстві.

YMCA України у 2014–2015 рр. провела численні заходи для дітей та молоді завдяки благодійній допомозі закордонних партнерів з YMCA Канади (Калгарі), Чехії, Данії, Швейцарії, США та Шотландії.

Події за програмою «Допомога у кризі» (2014–2015):	Кількість осіб
Різдвяні подарунки та індивідуальна допомога	6300
Учасники таборів та фестивалів	1088
Отримали шкільні набори та форму	825
Отримали теплий одяг та харчування	667
Учасники реабілітаційних програм «Доктор - Клоун»	320
Відвідували різноманітні програми YMCA України	650
Загалом	9850

YMCA України складається з 25 локальних організацій. За цей час кожна організація реалізувала низку соціальних проектів та заходів для дітей та молоді вимушених переселенців.

Волонтери YMCA Києва, Львова, Здолбунова, Верховини та інших організацій постійно проводили ігрові програми для дітей-переселенців зі сходу України.

У низці програм та заходів YMCA Волинської області (зокрема у таборах на Світязі) взяли участь діти біженців та вимушених переселенців із Криму, Красного Луча; у Луцьку та Верховині проходили благодійні концерти для постраждалих учасників АТО та для переселенців.

YMCA Києва влітку 2014 р. проводила регулярні виїзди волонтерів до Пущі-Водиці (під Києвом), де на базах відпочинку під патронатом соціальної служби тимчасово були розселені сім'ї біженців, для соціальної роботи з їх дітьми, які увесь день знаходяться без нагляду батьків. У другій половині року було проведено кілька благодійних концертів. До заходів із дітьми в Пущі-Водиці долучалися волонтери YMCA «Простір» із міста Рівного (К. Демидюк зі своєю програмою «Клоуни – дітям»).

YMCA Києва придбала обладнання та у жовтні 2014 р. розпочала скаутські заняття для дітей вимушених переселенців. Придбано скаутське спорядження (YMCA Добровеличківка, Красний Луч, Антрацит).

YMCA Києва, Кіровограду, Здолбунова придбали (2014) канцтовари для школи дітям переселенцям, новий одяг та взуття, засоби гігієни для малюків; YMCA у Верховині, Здолбунові, Києві та Кіровограді придбали теплі речі та овочі; було надано допомогу дітям та молоді YMCA Луганська, YMCA Антрациту та YMCA Криму. Також було поширено подарунки від YMCA Ісландії.

Знято відеоролики про роботу з вимушеними переселенцями у Верховині, Києві, Луцьку, Здолбунові, Львові. Денні та наметові табори (2014) у Дубно, Верховині, Здолбунові, Умані було проведено за участю дітей переселенців.

Учасники молодіжного форуму «Єднаємось заради миру» у Трускавці розглядали питання вирішення молодіжних проблем та адаптації переселенців до змінених умов життя.

Незважаючи на складну ситуацію, YMCA м. Красний Луч реалізувала свій проект «Спортивна сім'я – здорова нація» (2014) на базі НВК №6 «Сузір'я».

Було надано матеріальну допомогу (2014) родині загиблого на майдані В. Зубенка з «Небесної сотні», а його брат Тихон узяв участь у волонтерському проекті у Франції.

Важливою програмою, що сприяла соціально-педагогічній підтримці та вирішенню конфліктних ситуацій у суспільстві, став **соціальний проект «Корені примирення»** («Peace Work Institute») – це комплекс різноманітних семінарів, спрямованих на вирішення конфліктних питань у сфері молодіжної співпраці у післявоєнних країнах (2015–2018).

Учасники проекту на семінарах аналізують причини проблем і конфліктів, обговорюють особливості digital-активізму, здійснюють критичний аналіз візуальних образів і їх впливу на свідомість людей.

З 2015 р. щороку за проектом «Корені примирення» проводяться навчальні табори "It's mY camp" у Грузії. У 2016–2018 рр. це Orange Camp у Тбілісі (учасники із Грузії, Азербайджану, України, Вірменії, Росії, Чехії) – «Мистецтво заради миру» (Art4Peace). Табори спрямовані на підвищення активності молоді щодо мирного вирішення конфліктів у Європі.

У рамках проекту «Корені примирення» у 2018 р. проведено проект «Імпульс для міжкультурного діалогу» в Білорусі та семінар у Будапешті «PEACE (мир, е-активізм та освіта ведення кампаній)».

У 2018 р. відбувся національний тренінг YMCA України «Корені примирення», на якому Н. Вайнілович та М. Студілко, учасники програми Roots for Reconciliation від YMCA Europe у рамках проекту Peace Work Institute, поділилися досвідом, отриманим на навчальних сесіях у Грузії та Німеччині. У рамках Peace Work Institute у 2017–2018 рр. вони взяли участь у трьох міжнародних проектах, присвячених темі трансформації конфлікту через мистецтво (ART4PEACE, Мистецтво для миру), Digital Activism (цифровий активізм: використання сучасних технологій для популяризації ідей та залучення людей) та подолання націоналізму.

Відбулись цікаві локальні та регіональні події, зокрема, у Львові та Житомирі заходи на тему «YOUTH TALKS: молодь, мир та безпека», присвячені питанню активної участі молоді у розбудові миру та безпеки.

Для вирішення соціальних проблем, інтеграції дітей та молоді вимушених переселенців у територіальні громади та програми локальних організацій було реалізовано **міжнародний соціальний проект «Шлях до миру» (2015–2016)**, який був підтриманий Молодіжною Європейською Фундацією за фінансової підтримки Ради Європи. Проект був націлений на соціалізацію внутрішньо-переміщених осіб у нових громадах та залучення їх до діяльності YMCA на локальному рівні. У 2015–2016 рр. у проекті взяли участь 7 локальних організацій YMCA. На першому етапі учасники взяли участь у молодіжному форумі, на другому реалізовували 7 локальних соціальних проектів, спрямованих на побудову миру та забезпечення примирення, а також на інтеграцію переселенців у територіальні громади та їх залучення до діяльності молодіжних організацій YMCA і реалізацію власних соціальних проектів.

Було проведено низку локальних проектів: велопробіг (YMCA Кременчук); проект «Графіті миру» (YMCA Житомир); проект «Ігри заради миру» (Волинська YMCA).

Волонтери YMCA м. Боярка разом із молоддю з числа вимушених переселенців створили **соціальний ролик «Кінцева станція – мир»**. Багатьом людям за останні кілька років довелося покинути свої домівки і кардинально змінити звичне життя. Хтось зміг швидко знайти роботу, нових друзів, житло. А дехто досі потребує допомоги та підтримки. Інколи достатньо просто теплого слова та усмішки, щоб показати людям, що ви небайдужі, що ваші серця відкриті до тих, хто поруч. Не бійтеся ділитися добром, його від цього стає тільки більше.

Діяльність локальних YMCA у зоні конфлікту

Незважаючи на напружену ситуацію у східному регіоні, YMCA продовжує підтримувати дітей та молодь на всій території України.

Соціальний мініпроект YMCA Луганськ: «Несіть мир від серця до серця». YMCA Луганська, попри те, що частина її членів переїхала в інші міста після обстрілів 2014 р., продовжила свою роботу в Луганську. Волонтери організували у 2014–2016 рр. соціальні програми та проекти для незахищених верств населення.

У грудні 2015 р. проведено тренінг «Несіть мир від серця до серця». Юнаки та дівчата розповідали один одному про свої переживання, тривоги і проблеми, ділилися мріями про найважливіше, брали участь в іграх, виконували завдання тренерів, вчилися взаємодіяти один з одним у різних, модельованих тренерами, ситуаціях, шукали можливі і загальні шляхи взаєморозуміння в палітрі найрізноманітніших точок зору на те чи інше питання. У процесі всього тренінгу були і сльози, і радісний сміх. У поведінці молодих людей найчастіше домінувала емоційна складова частина, вона особливо загострюється у важкий час. Дуже важливо, в якій формі і в якому колективі ці емоції будуть вириватися назовні і хто допоможе направити їх в розумне, добре і конструктивне русло. Тренінг допоміг зняти внутрішню напругу, дав змогу молодим людям виговоритися, дав імпульс для здорового росту зерна надії на мирне майбутнє. Наше послання до всіх людей землі: «Несіть світ від серця до серця». Також були проведені інші соціальні проекти.

Соціальні акції в дитячому туберкульозному диспансері (Луганська YMCA), проведені волонтерами Луганської YMCA, принесли масу емоцій як маленьким пацієнтам, так і самим волонтерам. У диспансері перебували діти різного віку, від двох років до сімнадцяти. І всі вони, як один, чекають свята. Майже всі діти позбавлені щоденного контакту з батьками, але кожен із них мужньо виносить всі тяготи життя. Вони радіють звичайним речам – цукеркам, іграшкам, увазі. Діти із задоволенням беруть участь у веселих іграх, читають вірші, відгадують загадки і танцюють.

Молодь у подальшому починає шукати своє місце в суспільстві. Поштовхом до змін стала можливість отримання освіти на території, яка не задіяна у зоні конфлікту. Переїзд на захід України, пошук роботи та можливостей навчання сприяли переселенню, а також переїзду частини лідерів організації і організації соціально-педагогічної діяльності в місцях переїзду.

Україно-шведський проект «Молодь у розвитку IV» (2015–2017), підтриманий SMC/SIDA, став сходинкою розвитку YMCA України та сприяв інтеграції вимушених переселенців до територіальних громад.

Метою проекту була підтримка локальних організацій в їх діяльності відповідно до підходу, що базується на правах людини (HRBA) як їх внутрішньому пріоритеті, наприклад, шляхом підвищення обізнаності в питаннях прав людини та інформованості широких мас у питаннях проблем молоді, підвищення внутрішньої компетентності із HRBA та вдосконалення внутрішньої документації (внутрішніх політик) з точки зору HRBA.

Підсумки міжнародного проекту «Молодь у розвитку IV» (2015–2017).

Збільшилась кількість молодих людей вразливих категорій (тимчасових переселенців), що систематично брали участь у діяльності наших організацій. Також молоді лідери використовували набуті навички адвокації для зміцнення конструктивного діалогу між партнерами проекту та органами влади.

Згідно із загальною метою проекту молодь стала частиною інклюзивних громад, шанованих самими собою та іншими, і має надію на майбутнє, в тому числі у власному розвитку та діяльності у своїй локальній організації.

YMCA України, за підсумками проекту, змогла увійти у правозахисне поле молодіжних організацій через інтеграцію, захист прав та надання можливостей молоді розвивати молодіжне громадянське суспільство та підвищила обізнаність молоді щодо молодіжних проблем та засобів впливу на їх вирішення та лобіювання у державних органах.

Було досягнуто проміжних цілей:

1) застосовуючи принципи, засновані на правах, організації YMCA опанували методи та стратегії, що допомагають ефективніше вирішувати проблеми молоді;

2) громада та особи, що приймають рішення, підвищили свою обізнаність із конкретних питань, що стосуються молоді, а саме: організації YMCA встановили зв'язки з особами, що приймають рішення на місцевому та національному рівні, та, активно інформуючи про проблеми молоді, домоглися розуміння їх нагальності;

3) організації надають простір для участі та мобілізації молоді. Включено вимушених переселенців у процес прийняття рішень.

Першого року проведено національні семінари «Права молоді та дітей і їх адвокація в українському суспільстві», «Правові принципи діяльності громадських організацій», «Виклики та пріоритети організації», майстер-класи із форум-театру на тему «Захист прав дитини та молоді».

Узявши участь у низці тренінгів із прав людини, наші лідери з 9 локальних організацій познайомилися та навчилися використовувати в діяльності власних локальних організацій підхід, заснований на правах людини (HRBA).

Цільовою аудиторією проекту було визначено внутрішньо переміщених осіб та волонтерів YMCA України.

Протягом другого року учасники проекту вивчали такі теми: «Права людини», «Адвокація», «Основи побудови тренінгів». Було проведено «Майстерню просвітницьких програм з прав дитини» для лідерів локальних організацій – учасниць проекту, де були розроблені просвітницькі ігри, сценарій форум-театру та перелік інформаційно-освітніх тренінгів із прав людини для використання у роботі з молоддю.

Третього року лідери ділилися досвідом із проведення найкращих заходів та практик згідно з підходом, заснованим на правах людини. Було проведено семінар «Гендер, права людини та релігія», розглянуто нові інструменти донесення до молоді інформації про права людини. У 2017 р. була створена соціальна вистава «Заради тебе» театр-студії «Чіґа Біґа» (YMCA Нижнє Селище), яку побачили діти та молодь Кременчука, Києва, Боярки, Рівного, Луцька.

За підсумками проекту 10 локальних організацій змогли розширити перелік своїх програм, реалізували 12 мінігрантів (табори, театральні вистави, школа батьківства, група взаємодопомоги, ігрові теки та інші види діяльності). Організація надає простір для молоді та спонукає до дій.

У семи організаціях з'явилися молодіжні центри (Верховина, Боярка, Луцьк, Львів, Кременчук, Кропивницький, Одеса), які на різних умовах отримали в оренду приміщення для своєї діяльності. А наші закордонні партнери підтримали їх діяльність, і завдяки їх допомозі центри у Львові, Луцьку, Одесі та Верховині змогли потужно розвиватись.

Представники УМСА взяли участь у робочій групі ООН із питань розробки мінімальних стандартів щодо захисту прав **під час надзвичайних ситуацій** для України (2015). Учасниками групи були адаптовані 7 міжнародних мінімальних стандартів захисту прав дітей під час надзвичайних ситуацій.

Свою діяльність у підтримці переселенців організації організовували на основі принципів правового підходу HRBA у власній політиці, стратегічних планах, під час проведення адвокаційних заходів:

– **підзвітність** включає зрозумілу і докладну звітність перед членами організації, молоддю, донорами, партнерами; конкретні показники, за якими оцінюється проектна діяльність; відповідність дій цілям; відповідальність за якість роботи та передачу досвіду; члени організацій використовують звітні документи задля реалізації своїх прав у рамках і за межами власних організацій;

– **недискримінація** включає прийняття, любов, відсутність пресингу, насильства, взаємоповагу, рівність умов, відносин, можливостей, доступ до інформації та до прийняття рішень, використання правових принципів та політик, толерантне ставлення та рівні права для всіх;

– **прозорість** допомагає бути відкритими у всьому: в публічності та зрозумілості діяльності організації, джерелах фінансування і їх використання, наданні доступу до прийняття рішень та ефективного висвітлення подій; організації є максимально прозорі всередині і за власними межами;

– **участь** – це включення, залучення молоді, розуміння ролі молоді, отримання практичних навичок і знань.

Реалізовано спільний проект з ЮНІСЕФ (Дитячим фондом ООН) «Заходи з порятунку дівчаток і хлопчиків шкільного віку на неконтрольованій урядом території» для підтримки дітей та молоді в YMCA Антрациту та YMCA Красного Луча Луганської області (2015).

У рамках проекту проводились навчання вчителів та школярів протимінної безпеки, першої долікарської допомоги та психосоціальної допомоги. Діти та молодь (6000 учасників) змогли подолати психологічні проблеми та згуртуватись навколо програм YMCA у школах регіону. В результаті молодь змогла адаптуватись і вийти на порівняно звичайний ритм життя.

Для організації соціально-педагогічної роботи в зоні конфлікту представники організації взяли участь у зустрічах-семінарах із протимінної діяльності для парламентарів і представників громадянського суспільства та у семінарі щодо питань інформування про мінну небезпеку для дітей в Україні (2015), організованому Дитячим Фондом ООН (ЮНІСЕФ) для представників міжнародних,

державних та громадських організацій, які проводять навчання дітей, молоді та педагогів в Україні з цієї тематики. На них були представлені напрацювання УМСА у сфері мінної безпеки – **просвітницько-профілактичну гру «Дивись під ноги!»**, яка визнана експертами-практиками найкращим навчальним матеріалом із цієї тематики для середнього шкільного віку. Вона неодноразово використовувалась для навчання мінної безпеки під час роботи з молоддю в дитячих таборах та зонах потенційної мінної безпеки. Міносвіти надала гриф для використання в навчальних закладах навчальним посібникам із мінної безпеки, першої допомоги, психосоціальної підтримки (право на життя) та просвітницько-профілактичній грі «Дивись під ноги!».

У 2016 р. відбулась конференція УМСА Європи з питань біженців в Амстердамі. Українська делегація додала до резолюції конференції що необхідність роботи і з внутрішньо переміщеними особами настільки важлива, як і робота з біженцями з інших країн. Питання підтримки переселенців обговорювали учасники спільних міжнародних проектів у 2016–2017 рр. у Німеччині та Литві. З української сторони це була молодь, що інтегрувалася в локальні місцеві організації УМСА України.

У 2017–2018 рр. в УМСА Антрацита і в УМСА Красного Луча реалізовано проект «Схід» (підтриманий SMC), спрямований на психосоціальну підтримку близько 1000 дітей, які постраждали від військових дій на сході України. Проект сприяв підвищенню їхньої безпеки у сфері мінної безпеки та першої медичної допомоги.

Соціальний проект «Схід» (2017–2018) або «Діти шкільного віку в конфлікті, неурядова територія (NGCA)» було здійснено в Антрациті і Красному Лучі Луганської області. Цей проект був ефективним продовженням попереднього проекту, проведеного за підтримкою ЮНІСЕФ у 2015 р.

Мета проекту – підвищити обізнаність дітей шкільного віку та їх родин щодо прав людини / ППЛ та питань безпеки та посилити здатність до психологічної адаптації і стійкості в кризових ситуаціях. Лідери створювали у навчальних закладах території безпечної простору. Молодь отримала нову інформацію та нові навички щодо безпеки під час воєнних конфліктів, зокрема щодо мінної безпеки, першої допомоги та психосоціальної стабільності. В результаті підвищилась здатність молодих людей до позитивного виходу із кризової ситуації.

Після обговорення цілей ООН 2030 у УМСА Антрацита і Красного Луча пріоритетом була обрана ціль № 6 (Забезпечення наявності і раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх). У рамках реалізації цієї цілі було проведено екологічні суботники. Молодь усвідомила, що від її рішень і дій щось залежить в її рідному місті, а отже, залежить в її житті загалом. Важливим результатом цієї акції було більш свідоме ставлення до себе і своїх вчинків, а також розуміння, що дорослі можуть надати підтримку в реалізації ініціатив молоді.

Учасники проекту, обговорюючи права людини, розглядали стосунки у своїй сім'ї та стосунки в школі, обговорювали спектр своїх прав і обов'язків. Збільшилася кількість людей, що знають свої права і готові виборювати їх. Права людини / ППЛ розглядались як один із ключових елементів демократичного управління організацією на національному та місцевому рівнях.

Загалом у проекті взяли участь 968 молодих людей, 43 шкільних вчителів і 2 психолога. За час проведення проекту жодна дитина не підірвалася на міні, не було скоєно жодного суїциду. Обстановка в школі і сім'ях стала більш доброзичливою, менш конфліктною. На 9,8% збільшилась кількість звернень до вчителів за порадою і підтримкою.

У школі лідерів навчено 50 лідерів, проведено 14 занять. Тренінги сприяли підвищенню впевненості в собі і участі лідерів у системі студентського самоврядування. У лідерів сформована мотивація і бажання брати відповідальність на себе. Вони брали участь у проведенні тренінгів для учнів шкіл (проведено 154 заняття-тренінга для 956 учнів) та допомагали у проведенні пришкільних таборів як помічники вожатих.

Підсумком проведення соціального проекту **«Схід» (2017–2018)** стало забезпечення рівних можливостей для членів УМСА на підконтрольній і непідконтрольній території України. Школа лідерів, окрім знань із різних аспектів лідерської діяльності, дала дітям та молоді життєві навички, які допомагають ефективно спілкуватися і соціалізуватися в кризовій ситуації. З'явилися нові теми у роботі з дітьми та молоддю: «Права людини», «Гендер» і «Пріоритети ООН». Нова інформація за цими темами розширила світогляд учасників та змінила їх ставлення.

Висновки. Завдяки проектам та програмам за цей час було охоплено біля 15 тисяч молодих людей – тимчасових переселенців та членів їх сімей. Зрештою, вдалося включити 10–15% молодих людей переселенців у 75% видів діяльності. А УМСА Львова та Нижнього Селища створили професійні театральні вистави за участю молоді тимчасових переселенців.

Організація продовжує здійснювати аналогічні програми. І можна сказати, що наприкінці 2018 р. діти та молодь, що переїхали із зон конфлікту, інтегрувались у місцеві громади, хоча залишилось багато соціальних, економічних та побутових питань, над якими ще необхідно буде працювати нам всім разом.

Bakhanov O. Socio-pedagogical support of children and young adults of internally displaced persons in the hands-on experience of non-governmental organization

The article examines the activities of a non-governmental organization since 2014 in the direction of social and pedagogical support for children and youth of IDPs and children and young people who remain in the conflict zone.

The purpose of the article is to describe the socio-pedagogical and social assistance provided by YMCA Ukraine's children and young people to IDPs and those affected by the conflict.

The YMCA of Ukraine in the process of integrating displaced children and young people into local territorial communities sought various opportunities to support them at all levels. Creating an open and safe space has inspired children and young people, their families, to social change and adaptation. The best social programs and full integration into the territorial communities were jointly pursued. Even in the western regions, the anti-terrorist operation was rehabilitated.

As a result, it can be said that the activities facilitated the integration efforts of the NGO volunteers. Children and young people, their families, all who wanted to be members of the organization were able to integrate into the territorial communities of their cities.

Based on the activity of the organization, it can be seen that 2014–2015 socio-pedagogical support had mostly socio-psychological and informational component, and further facilitated adaptive-integration processes. Accordingly, today, deep integration has blurred the boundaries between displaced persons and the local population. Volunteer support for children and young IDPs encourages a better life and confidence in friendly support. It creates an atmosphere of safe space and is interested in finding interesting leisure.

Key words: children and youth, IDPs, social and pedagogical support, YMCA of Ukraine.

Література:

1. Акмалова А.А. Социальная работа с мигрантами и беженцами : учеб. пособие / А.А. Акмалова, В.М. Капицын ; [отв. ред. П.Д. Павленко]. Москва : ИНФРА-М, 2008. 220 с.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І.Д. Звереві. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.
3. Жданович Ю.М. Соціально-педагогічна підтримка дітей вимушених переселенців як наукова проблема. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : збірник наук. праць. М-во освіти і науки України, АПН України, Ін-т проблем виховання; редкол.: І.Д. Бех, Г.П. Пустовіт, Ж.В. Петрович та ін. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д.Г. 2015. Вип 19, кн. 1. С. 204–213.
4. Жданович Ю.М. Соціально-педагогічна підтримка дітей вимушених переселенців. *Соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді* : монографія / Алексеєнко Т.Ф., Жданович Ю.М., Куниця Т.Ю. Малиношевський Р.В., Сергєєва Н.В.; за заг. ред. Т.Ф. Алексеєнко. Київ : ТОВ «Задруга». 2017. С. 132–155.
5. Жданович Ю.М. Соціально-педагогічні проблеми дітей вимушених переселенців та напрями їх соціально-педагогічної підтримки. *Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери* : збірник матер. міжнарод. наук.-практ. конф. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2016. С. 42–45.
6. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>
7. Монографія / Алексеєнко Т.Ф., Жданович Ю.М., Малиношевський Р.В. та ін.; за заг. ред. Т.Ф. Алексеєнко. Київ : Задруга, 2017. 168 с.
8. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посібник для практиків соціальної сфери / Мельник Л.А. та ін. ; за ред. Волинець Л.С. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с.
9. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в сучасних умовах : навчальний посібник [для студ. і магістр. спец-тей «Соц. робота» і «Соц. педагогіка»] / І.О. Григоренко, Н.М. Савельєва. Полтава : ПНПУ, 2017. 100 с.
10. У Клубі Кабінету Міністрів відзначили переможців Національного конкурсу «Волонтер року 2013». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/247554782>.